

Barbara Jankowiak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

bastwo@wp.pl

PROBLEMATYKA JAKOŚCI I TRWAŁOŚCI RELACJI PARTNERSKICH W TEORII I BADANIACH.

Streszczenie

Podstawę tej pracy stanowi zagadnienie jakości i trwałości relacji partnerskiej. Analiza literatury przedmiotu wskazuje na brak jednoznacznej definicji pojęcia jakości relacji oraz mnogość pojęć pokrewnych, które w znacznej mierze pokrywają się znaczeniowo z tym pojęciem, lecz nie są z nim tożsame. Wobec istniejącego chaosu terminologicznego za podstawowy cel tej pracy uznano dokonanie przeglądu istniejących definicji pojęć, związanych z jakością relacji partnerskiej. Wskazano także czynniki warunkujące jakość i trwałość związków partnerskich w świetle wyników polskich i zagranicznych badań empirycznych.

Słowa kluczowe: *jakość związku, trwałość związku*

PARTNERSHIP QUALITY AND STABILITY – THEORY AND RESEARCH.

Abstract

This paper discusses the issue of the quality and stability in partnership. Literature analysis shows lack of consistent definition of the relationship's quality; instead there are multitude of related concepts, however their meaning is not the same. In response to the terminological chaos, this paper aims to review the definitions of relationship's quality. The results of Polish and worldwide research on factors determining the quality and stability of relationship are also discussed.

Key words: *relationship's quality, relationship's stability*

Barbara Jankowiak

**PROBLEMATYKA JAKOŚCI I TRWAŁOŚCI RELACJI PARTNERSKICH
W TEORII I BADANIACH.**

WPROWADZENIE

Pomimo przemian społecznych i kulturowych w Polsce w ostatnich kilkudziesięciu latach, które przyniosły znaczący wzrost liczby rozwodów, wzrost liczby osób samotnie wychowujących dzieci, spadek dzietności kobiet, rozpowszechnienie się związków nieformalnych, związek małżeński jest nadal najbardziej powszechną, akceptowaną kulturowo formą życia dwojga ludzi (Duch-Krzysztosek, 1999; Płopa, 2005). Powoduje to, że dynamicznie rozwija się dziedzina badań dotycząca jakości i trwałości związków małżeńskich. Nadal jednak istnieją tylko nieliczne opracowania na temat jakości współczesnych form związków partnerskich, takich jak kohabitacji lub kohabitacji typu Living Apart Together (LAT), a więc oddzielne mieszkanie mimo tworzenia związku.

Problematyka jakości relacji partnerskich jest szeroko rozwijana w literaturze przedmiotu, jednakże wielu autorów zwraca uwagę na brak jednoznacznej definicji tego pojęcia oraz mnogość pojęć pokrewnych, które w znacznej mierze pokrywają się znaczeniowo z pojęciem jakości relacji, lecz nie są z nim tożsame (Braun – Gałkowska, 1976; Ryś, 1994; Rostowski, 1987; Janicka, Niebrzydowski, 1994 i inni). Ze względu na interdyscyplinarny charakter pojęcia jakości tworzonych związków partnerskich, stworzono wiele konstruktywów teoretycznych, opisujących funkcjonowanie pary. W każdej koncepcji małżeństwa starano się wyłonić podstawowy wymiar lub czynnik jego funkcjonowania. Ta różnorodność stosowanych do opisywania jakości relacji pojęć wynika ze złożonego charakteru tego konstruktów i prowadzi do wielości jego wskaźników oraz niezgodności, co do ich rozpoznawania. W literaturze przedmiotu wyróżniono zatem wiele nowych definicji i różnych terminów pokrewnych, określających jakość relacji partnerskich lub różnych jej aspektów. Do najczęściej wyróżnianych należą: powodzenie małżeństwa (Braun – Gałkowska, 1976, 1985, 1992), dojrzałość do małżeństwa (Ziemska, 1979), sukces małżeński (Adamski, 1984; Szczepański, 1972), integracja małżeńska (Janicka, Niebrzydowski, 1994; Lubowicz, 1987), szczęście małżeńskie (Janiszewski, 1986), dobór małżeński

(Rostowski, 1987), satysfakcja małżeńska (Janicka, Niebrzydowski, 1994; Plopa, 2006), jakość małżeństwa (Lewis, Spanier, 1979, Ryś 1994, 1996), trwałość małżeństwa (Lewis, Spanier, 1979, Ryś 1994, 1996).

W tej pracy, jako nadrzędny, podstawowy wymiar funkcjonowania pary, przyjęto pojęcie jakości i trwałości relacji. Jakość związku partnerskiego jest tu rozumiana jako „termin unifikujący, obejmujący takie wymiary, jak poczucie integracji, satysfakcji, szczęścia, przystosowania oraz komunikację” (Lewis i Spanier, za: Ryś, 1994, s. 19-20). Natomiast trwałość (stabilność) związku partnerskiego jest „określeniem związku nierozzerwalnego – aż do śmierci jednego z współmałżonków” (Lewis i Spanier, za: Ryś, 1994, s. 20).

1. Definicja jakości i trwałości małżeństwa i pojęć pokrewnych.

Analizując pojęcie jakości, wielu autorów zwraca uwagę na jego niejednoznaczny charakter i dużą liczbę pojęć pokrewnych. Wobec chaosu terminologicznego dokonano przeglądu głównych pojęć opisujących jakość związku.

I. Janicka i L. Niebrzydowski używają wielu pojęć opisujących jakość relacji małżeńskiej. Piszą o zadowoleniu i satysfakcji płynącej z małżeństwa, integracji małżeńskiej, doborze małżeńskim, powodzeniu małżeństwa, szczęściu małżeńskim. Autorzy ci uważają, że pojęcie szczęścia jest najbardziej wieloznaczne, a jego korzenie sięgają czasów starożytnych. Kryterium jakości stanowi subiektywne zadowolenie partnerów ze związku. Według nich „małżeństwo ocenia się jako udane, dobrane, czy też o wysokiej jakości jedynie wtedy, gdy istnieje u partnerów subiektywne poczucie szczęścia” (Janicka, Niebrzydowski, 1994 s. 66). Autorzy ci wyznaczają trzy czynniki wyznaczające poziom kontaktów interpersonalnych w diadzie małżeńskiej. Należą do nich: otwartość, empatia i satysfakcja seksualna.

Pojęcie sukcesu małżeńskiego bardzo szeroko definiuje Szczepański. „Przez sukces małżeński w różnych społeczeństwach rozumie się różne sprawy: zdobycie szczęścia osobistego, tzn. pełnego przystosowania małżonków, zadowolenie seksualne, zharmonizowanie osobowości; równowaga emocjonalna i zadowolenie uczuciowe; zadowolenie ze wspólnej realizacji celów i powodzenia w ich realizacji; wypełnianie zadań małżeństwa tzn. posiadanie i wychowywanie dzieci na pełnowartościowych obywateli, osiągnięcie sukcesu ekonomicznego, tzn.

nagromadzenie majątku, spełnienie oczekiwań instytucji religijnych, pełne uczestnictwo małżonków w życiu społecznym, aktywność społeczna i kulturalna w środowisku lokalnym i osiągnięcie sukcesów w tej działalności” (Szczepański, 1963 s. 156 -157). Analizując pojęcie sukcesu małżeńskiego Janiszewski podkreśla, że sukces małżeński powinien być badany jako integralny element szerzej pojętego sukcesu społecznego, ponieważ życie małżeńskie nie jest czymś wyizolowanym, lecz stanowi istotną część całokształtu życia rodziny. Analizę wyników badań empirycznych dotyczącą problematyki sukcesu małżeńskiego prowadził Krzyszkowski (1992), badania własne Doniec (2001) i Trawińska (1977), natomiast prace przeglądowe były udziałem Inglik – Dziąg (1998).

J. Rostowski stworzył koncepcję dobranego związku małżeńskiego, która ma wiele wspólnych założeń z koncepcją jakości małżeńskiej. Dobrany związek małżeński to według autora stan złożony z kilku wymiarów (podobnie jak jakość małżeństwa). Obie koncepcje zakładają istnienie pewnego kontinuum, na którym mogą być rozmieszczone poszczególne pary małżeńskie. Rostowski definiuje dobrany związek małżeński jako „swoisty proces, którego wyniki są określane przez odpowiedni stopień: miłości, więzi interpersonalnej, intymności, podobieństwa, pożycia seksualnego, stosunku do dzieci, typu motywów wyboru partnera do małżeństwa” (Rostowski, 1987, s. 30). Pojęcie to pozwala więc uwzględnić aspekt czasu, w sposobie widzenia relacji pary.

Pojęciem integracji małżeńskiej posługuje się m.in. Lubowicz, definiując je jako „celowe dążenie małżonków do zharmonizowanego działania w różnych dziedzinach życia małżeńskiego oraz charakter wzajemnych relacji między nimi” (Lubowicz, 1987, s. 175). Autorka wymienia następujące istotne warunki integracji: współdziałanie, elastyczność i komunikowanie się.

Pojęcie powodzenia małżeństwa zostało wprowadzone przez M. Braun – Gałkowską, która jako kryterium przyjęła subiektywne zadowolenie małżonków. Autorka skonstruowała Skalę Powodzenia Małżeństwa (SPM), której istotą było porównanie wyobrażeń partnerów na temat idealnego małżeństwa (w podskali I) z obrazem własnego małżeństwa (w podskali II). Metoda ta umożliwiała więc ocenę stopnia spełniania oczekiwań co do małżeństwa. Pozwala na uniknięcie porównania małżeństwa badanego z modelem małżeństwa trafnym zdaniem badacza, a który

może nie wydawać się trafny badanemu. Badany może sam wybrać taki model małżeństwa, jaki uważa za wzorcowy (Braun – Gałkowska, 1976, 1985).

W tej pracy, jak już wspomniano wcześniej, jako podstawowe, uznano pojęcie jakości i trwałości związku (marital quality and marital stability). „Jakość małżeństwa” jest pojęciem obszernym i wielowymiarowym. Jego twórcami są Graham B. Spanier i Robert A. Lewis, którzy rozumieli je jako subiektywną ewaluację związku z uwzględnieniem pewnej liczby wymiarów i ocen. Jakość związku definiowana jest jako „termin unifikujący, obejmujący takie wymiary, jak poczucie integracji, satysfakcji, szczęścia, przystosowania oraz komunikację” (Lewis i Spanier, za: Ryś, 1994, s. 19-20). Autorzy ci wyróżnili również pojęcie trwałości (marital stability) małżeństwa, która jest „określeniem związku nierozzerwalnego – aż do śmierci jednego z współmałżonków” (Lewis i Spanier, za: Ryś, 1994, s. 20). Z badań tych autorów wynika, że wysoka jakość małżeństwa wpływa na jego stabilność, jednakże na podstawie dużej trwałości małżeńskiej nie można wnioskować o jego wysokiej jakości. Analiza jakości i trwałości związku wymaga według tych autorów uwzględnienia czynników spoza diady i czynników wewnątrz diady, które mogą sprzyjać jakości i trwałości małżeństwa bądź też im zagrażać. Do czynników wewnętrznych zaliczane są nagrody i koszty. Nagrody to źródła atrakcyjności poruszające diadę w kierunku wysokiej jakości. Koszty to napięcia, konflikty, niezgody, brak spójności, zaburzenia komunikacji. Poruszają one diadę w kierunku niskiej jakości. Do czynników spoza diady wpływających na stabilność małżeństwa należy zaliczyć: określone przekonania religijne, niskie oszacowanie pozamałżeńskich alternatyw, wysoki stopień zaangażowania w małżeństwo, odpowiedni poziom tolerancji oraz zdolność rozwiązywania konfliktów i znoszenia napięć (Spanier, Lewis, 1980). Określona diada małżeńska może zostać zaklasyfikowana do jednej z czterech kategorii:

- wysokiej jakości i stabilności;
- wysokiej jakości i niskiej stabilności;
- niskiej jakości i niskiej stabilności;
- niskiej jakości i wysokiej stabilności (Ryś, 1994, s. 20).

Polską autorką posługującą się pojęciem jakości jest M. Ryś, która skonstruowała Skalę Jakości i Trwałości Małżeństwa, składającą się z dwóch oddzielnych skal –

dotyczącej jakości małżeństwa i dotyczącej trwałości małżeństwa (Ryś, 1994). Autorka ta jako podstawę teoretyczną przyjęła założenia Lewisa i Spaniera oraz liczne wyniki badań dotyczących pozytywnego bądź negatywnego wpływu wybranych czynników na małżeństwo.

2. Czynniki warunkujące jakość i trwałość związków partnerskich, w świetle wyników polskich badań empirycznych.

W dziedzinie badań zarówno socjologicznych, jak i psychologicznych nad jakością relacji w związkach, starano się wskazać wymiary, które są najbardziej adekwatne w ocenie jakości relacji (Krzyszowski, 1992; Ryś, 1996; Plopa, 2005, 2006; Janiszewski, 1986; Braun – Gałkowska, 1976, 1992). Badacze różnili się jednak definiowaniem owego podstawowego wymiaru funkcjonowania małżeństwa, dlatego też prowadzone przez nich analizy różnią się zarówno zakresem, jak i bazą pojęciową. Polscy badacze byli twórcami metod badania jakości małżeństwa. Do najbardziej znanych należą: Skala Więzi Małżeńskiej autorstwa J. Szopińskiego (1980), Skala Powodzenia Małżeństwa, M. Braun – Gałkowskiej (1976), Skala Jakości i Trwałości Małżeństwa M. Ryś (1994), Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa M. Plopy (2006).

M. Braun – Gałkowska do badania psychospołecznych uwarunkowań powodzenia małżeństwa użyła skonstruowanej przez siebie Skali Powodzenia Małżeństwa. Autorka założyła, że ostatecznym kryterium sukcesu małżeństwa jest subiektywne poczucie zadowolenia samych zainteresowanych. Badała ona wpływ na zadowolenie z małżeństwa takich czynników, jak: czas trwania małżeństwa, różnica wieku między małżonkami, czas trwania narzeczeństwa, sytuacja materialna i mieszkaniowa, posiadanie dzieci, zbieżność postaw religijnych, niektóre cechy osobowości, takie jak: introwersja i ekstrawersja, neurotyczność. Przeprowadzone przez autorkę analizy pozwoliły na zidentyfikowanie niektórych czynników wpływających na zadowolenie z małżeństwa (np. czas trwania narzeczeństwa). Inne, choć z jednej strony wywierają wpływ, jednocześnie same zależą od powodzenia małżeństwa (np. neurotyczność kobiet). Jeszcze inne wzajemnie się warunkują, np. zamożność warunkuje posiadanie mieszkania, sytuacja mieszkaniowa – stosunki z mieszkającymi wspólnie teściami. M. Braun – Gałkowska podsumowując wyniki

swoich badań pisze: „Typ osobowości jest (...) głównym uwarunkowaniem powodzenia małżeństwa. Nasza osobowość jest uwarunkowana genetycznie i środowiskowo, istnieje jednak trzeci czynnik rozwoju: aktywność własna, która decyduje o tym, jak zadatki dziedziczne i warunki środowiskowe zostaną wykorzystane” (Braun – Gałkowska, 1976, s. 235).

W innych badaniach dotyczących czynników mających znaczenie dla powodzenia małżeństwa, autorka założyła cyrkularny model zależności między zmiennymi. Wyróżnione czynniki zostały sklasyfikowane na zewnętrzne (np. warunki ekonomiczne) i wewnętrzne. Te ostatnie zostały podzielone na działające przed i po zawarciu małżeństwa - z punktu widzenia dynamiczności - oraz na jednostkowe i interakcyjne - z punktu widzenia relacyjności (Braun – Gałkowska, 1992). Zdaniem autorki, najistotniejszym czynnikiem jednostkowym, wpływającym na powodzenie w małżeństwie występującym przed ślubem, jest dojrzałość partnerów do małżeństwa. Jednostkowe czynniki istotne po ślubie to takie cechy męża i żony, jak: typ temperamentu, cechy osobowości, postawy, cechy fizyczne. Do czynników relacyjnych występujących przed ślubem autorka zaliczyła: poznanie się partnerów, porozumienie, stopień podobieństwa postaw, środowisko. Czynniki relacyjne powodzenia w małżeństwie występujące po ślubie, dotyczą interakcji między małżonkami i są to: sprzężenia zwrotne, komunikacja, porozumienie seksualne, relacje z innymi osobami (Braun – Gałkowska, 1992).

M. Trawińska w pracy „Bariery małżeńskiego sukcesu”, przeprowadziła wnikliwą analizę empiryczną determinant powodzenia małżeńskiego wśród związków o kilkunastoletnim stażu małżeńskim. Autorka wyróżniła „warunki sukcesu rozumianego jako trwałość więzi” (Trawińska, 1977, s. 286). Są nimi: minimum warunków obiektywnych, takich jak: mieszkanie, zawód; zgodność założonego modelu małżeństwa ukształtowanego u progu małżeństwa – z realizowanym; różnice indywidualne w rejestrze cech partnerów albo komplementarne, albo nieodbierane jako antagonistyczne; motywacja do działań w poszczególnych sferach bez przerostów, bez dezaprobowanego przez partnera źródła normodawczego; umiejętność zachowania równowagi pomiędzy elementami ciągłości (np. tradycja rodziny, z której się pochodzi), a elementami zmienności (np. własny rozwój); zgodność oczekiwań podstawowych funkcji małżeństwa obustronnie uzasadniony,

dostosowany do aktualnej sytuacji życiowej i nienaruszający interesu partnerów; rozumienie zmienności ludzi, przewidywanie tej zmienności u partnera i siebie samego, uznanie niesymetryczności biografii małżeńskiej partnera; stosowanie zabiegów pielęgnacyjnych w stosunku do sfery uczuć i konkretyzacja tych uczuć w życiu codziennym, w działaniu; utrzymanie komunikacji, starania o werbalizację jako formę przekazywania, kumulowania doświadczenia małżeńskiego, pomoc w określaniu ról małżeńskich i rodzicielskich, rozumienie potrzeby autonomizacji sfer życia rodzinnego, tak aby nie odbywała się kosztem autonomizacji osoby. Nieobecność tych warunków zdaniem Trawińskiej może stanowić ryzyko rozwodu i autorka nazywa taki stan porażką małżeńską (tamże).

J. Laskowski w studium socjopsychologicznym nad trwałością wspólnoty małżeńskiej starał się ustalić czynniki integrujące i dezintegrujące więź małżeńską. Podzielił on małżeństwa na cztery jakościowo różne grupy: udane, konfliktowe, kryzysowe i po rozwodzie. Z przeprowadzonych przez tego badacza analiz wyróżnione zostały zmienne, które w sposób istotny statystycznie korelowały z jakością małżeństwa. Istotne statystycznie okazały się następujące zmienne: klimat domu rodzinnego, jakość małżeństwa rodziców, długość „chodzenia ze sobą”, motyw wyboru współmałżonka, liczba partnerów seksualnych przed ślubem, zaangażowanie uczuciowe, neurotyczność narzeczonych.

Stwierdzono istnienie związku pomiędzy jakością małżeństwa dzieci, a klimatem domu rodzinnego. Małżeństwa kryzysowe i rozwiedzione znacznie rzadziej niż małżeństwa konfliktowe i udane wywodziły się z domów o klimacie pozytywnym. Natomiast częściej pochodziły z domów o klimacie konfliktowym. Osoby, które tworzą małżeństwa udane, częściej niż pozostałe wywodzą się z rodzin, których rodzice tworzyli zgrane pary, a znacznie rzadziej pochodzą z rodzin konfliktowych i rozbitych. Nieistotna statystycznie okazała się zależność pomiędzy wykształceniem małżonków a jakością ich małżeństwa. Uzyskane wyniki wskazują na istnienie istotnej zależności pomiędzy długością „chodzenia ze sobą” a jakością małżeństwa. W grupie małżeństw, które „chodziły ze sobą” poniżej jednego roku, jest najmniej par udanych, a najwięcej kryzysowych i po rozwodzie. Wyniki badań wskazują na występowanie istotnego związku między motywem wyboru małżonka a jakością małżeństwa. Osoby, które stworzyły małżeństwa udane, kierowały się w znacznym stopniu

motywami osobowościowymi i emocjonalno – osobowościowymi. W związkach kryzysowych i po rozwodzie ponad połowa małżonków decydowała się na ślub pod wpływem racji instrumentalno – konformistycznych i egoistyczno – urazowych. Wystąpiła również wyraźna, istotna zależność między liczbą partnerów seksualnych przed ślubem i jakością małżeństwa. Nawiązywanie kontaktów seksualnych więcej niż z jednym partnerem ma niekorzystny wpływ na jakość przyszłego małżeństwa. Stwierdzono także ścisły związek między jakością małżeństwa a neurotycznością nowożeńców. W małżeństwach udanych, częściej niż wśród par konfliktowych, kryzysowych i po rozwodzie, występują osoby o obniżonej i niskiej neurotyczności. Analiza wyników pozwoliła na określenie siły związku między jakością małżeństwa i zaangażowaniem się uczuciowym małżonków. Nie ma małżeństw udanych, w których przynajmniej jedna strona nie przejawiałaby zaangażowania emocjonalnego. Jednak zaangażowanie uczuciowe nie jest warunkiem wystarczającym do stworzenia małżeństwa udanego, ponieważ prawie połowa małżeństw, w których partnerzy przejawiali zaangażowanie uczuciowe, tworzyła pary konfliktowe.

L. Janiszewski prowadził badania nad sukcesem małżeńskim. Wyznaczył on następujące wskaźniki tego pojęcia: zadowolenie ze współżycia, zgodność, miłość, poczucie szczęścia, poziom uzyskiwanych dochodów, zdobyty wspólnie majątek, posiadanie i wychowywanie dzieci. Przeprowadzone przez Janiszewskiego analizy doprowadziły do wyróżnienia następujących czynników istotnych dla osiągnięcia sukcesu małżeńskiego: szczęśliwe małżeństwo rodziców, szczęśliwe własne dzieciństwo, pozytywne motywy wyboru partnera, trafność tego wyboru pod względem cech środowiska społecznego, z którego pochodzi współmałżonek, akceptacja związku przez rodziców, realizacja planów z okresu narzeczeństwa, pełnienie ról małżeńskich zgodnie z oczekiwaniami współmałżonka, wzajemne zaufanie, zrozumienie, szczerłość, odpowiednie warunki materialne, posiadanie i wychowywanie dzieci, wierność, dobre zdrowie, odpowiadające sobie wzajemnie cechy osobowości partnerów (Janiszewski, 1986).

Z badań J. Rostowskiego wynika „kluczowa rola miłości w rozumieniu partnerskich związków interpersonalnych, zarówno tych przedmałżeńskich, małżeńskich, pomałżeńskich, a także pozamałżeńskich” (Rostowski, 1987, s.32). Według autora z uwagi na zadowolenie i trwałość małżeńską wymagane jest

podobieństwo między partnerami w zakresie pojmowania, a przede wszystkim przeżywania miłości. Rostowski przedstawia również doniosłe znaczenie zaangażowania w trwałości małżeństwa i jego rozwoju. Autor wymienia również inne istotne czynniki wpływające na funkcjonowanie pary małżeńskiej, są to: intymność, empatia, podobieństwo pod względem postaw, wartości, ról, poziomu inteligencji, wykształcenia, cech osobowości i charakteru. Rostowski przedstawia także znaczenie motywów wyboru partnera. Uważa on, że motywy występują najczęściej jako racje skłaniające do podjęcia decyzji wyboru partnera i zawarcia z nim związku małżeńskiego. W zdecydowanej większości przypadków tego rodzaju decyzja jest oparta na kilku motywach stanowiących rodzaj hierarchii. Od tego jakie motywy dla poszczególnych partnerów są bardziej znaczące oraz czy są one dojrzałe, będzie zależeć w znacznym stopniu powodzenie i trwałość związku małżeńskiego, który na podstawie tych motywów został zawarty. Według autora w procesie wyboru partnera do małżeństwa ujawniają się różnice związane z płcią. Miłość romantyczna odgrywa większą rolę u mężczyzn aniżeli u kobiet i jest wystarczającym warunkiem wyboru partnera i zawarcia z nim związku małżeńskiego. Kobiety w większym stopniu uwzględniają status społeczny i ekonomiczny przyszłego małżonka (Rostowski, 1987).

I. Janicka i L. Niebrzydowski w pracy „Psychologia małżeństwa”, zaprezentowali wyniki własnych badań, dotyczących wybranych wewnętrznych determinantów zadowolenia z małżeństwa. Autorzy przedstawili efekty analiz dotyczących związku otwartości, empatii i satysfakcji seksualnej z zadowoleniem z małżeństwa. Ustalono, że wyznaczone jakości małżeństw różnicuje istotnie poziom empatii partnerów, który osiąga zdecydowanie wyższe wartości w grupach zadowolonych niż niezadowolonych z małżeństwa. Właściwy dla diad zadowolonych jest optymalny poziom ujawniania się, jak również, określone relacje między otwartością męża i żony. W świetle uzyskanych danych autorzy sformułowali również wniosek, że satysfakcja seksualna stanowi czynnik istotnie różnicujący diady zadowolone i niezadowolone. Analiza uzyskanych wyników ujawniła zdecydowanie wyższy poziom satysfakcji seksualnej u partnerów zadowolonych niż niezadowolonych (Janicka, Niebrzydowski, 1994).

M. Ryś w projekcie badawczym, realizowanym w Pracowni Psychologicznej Instytutu Studiów nad Rodziną w Łomiankach, podjęła problem zależności pomiędzy jakością małżeństwa a komunikacją i sposobami rozwiązywania konfliktów. Zdaniem autorki w określeniu wzajemnej zależności pomiędzy jakością małżeństwa a komunikacją i zdolnością rozwiązywania konfliktów należy przyjąć cykularne rozumienie przyczynowości. Dobra komunikacja i prawidłowe rozwiązywanie konfliktów wpływają na wysoką jakość związku małżeńskiego. Wysoka jakość związku w innych jego wymiarach – na przykład miłość, zaufanie, szczerść – ułatwiają rozwiązywanie konfliktów. Analiza statystyczna uzyskanych wyników małżeństw o wysokiej i niskiej jakości wskazuje na istotne różnice między średnimi ocenami bliskości jako efektu komunikacji w sferze emocjonalnej, intelektualnej i działaniowej. Pomiedzy małżeństwami o wysokiej i niskiej jakości małżeństwa wystąpiły istotne różnice między średnimi ocenami w zakresie wszystkich zachowań dotyczących przebiegu konfliktów. W małżeństwach udanych partnerzy starają się, aby siebie wzajemnie nie ranić, aby być nastawionym przyjacielsko. Małżonkowie ci traktują siebie jako osoby równe. Konflikty rozwiązywane są zaraz po ich pojawieniu się i nie są do nich włączane osoby spoza grona rodzinnego. Małżonkowie starają się znaleźć wspólne rozwiązanie zadowolające wszystkich. Natomiast małżeństwa nieudane wracają w konfliktach do minionych wydarzeń. Konflikty narastają, a potem wybuchają. Dotyczą przypuszczeń i domysłów, mniej faktów. Konflikty wśród małżeństw udanych prowadzą do wspólnego przebaczenia i chęci wynagrodzenia. Kończą się one pojednaniem i wzrostem bliskości. Konflikty w małżeństwach nieudanych w efekcie prowadzą do poczucia krzywdy, rozbicia, wzrostu napięć, utraty zaufania, wzrostu poziomu lęku. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić istotnie wyższy poziom komunikacji w małżeństwach o wysokiej jakości. Wskazując zależność pomiędzy poziomem jakości małżeństwa a sposobem rozwiązywania konfliktów, autorka zauważa, że może istnieć tu dwustronna zależność: integrujące rozwiązywanie konfliktów będzie pogłębiać bliskość między małżonkami, a dezintegrujące – oddalać psychicznie od siebie małżonków.

Problematyką małżeńskiego sukcesu zajmowała się również R. Doniec. Autorka pytała badanych o to, co ich zdaniem jest niezbędne do osiągnięcia sukcesu w małżeństwie. Uzyskane odpowiedzi zostały skategoryzowane i pogrupowane,

dzięki czemu uzyskano listę trzynastu wskaźników, tj. czynników koniecznych do osiągnięcia małżeńskiego sukcesu. Ich hierarchiczne uporządkowanie według malejącej częstotliwości wskazań przedstawia się następująco:

1. wzajemne zrozumienie 46,8%
2. tolerancja 35,5%
3. miłość 33,7%
4. wierność, uczciwość 24%
5. partnerstwo 11,3%
6. zamożność 6,8%
7. dzieci 6,5%
8. wspólne cele i wartości 5,3%
9. zgodność charakteru 4,5%
10. odpowiedzialność 2,3%
11. udane pożycie seksualne 2%
12. wzajemna atrakcyjność 1,7%
13. wspólne zainteresowania 1,7%

Zdaniem autorki uzyskana preferencja wskazuje, iż dominującą pozycję zajmują wartości zaspokajające potrzebę afiliacji, umożliwiające zbudowanie poprawnego związku interpersonalnego oraz udane życie rodzinne, a w drugiej kolejności uczucie oraz cechy osobowościowe współmałżonka. Pierwsze trzy najważniejsze – według badanych – czynniki małżeńskiego sukcesu to: wzajemne zrozumienie, tolerancja i miłość. One stanowią podstawę udanego małżeństwa. Służą poprawnej komunikacji, osobowym kontaktom, ułatwiają porozumiewanie się oraz zapobiegają konfliktom. Pozwalają stworzyć zgodny, harmonijny związek, oparty na empatii, rozsądnej autonomii i uczuciu. Prezentują, zdaniem Doniec, subiektywne i raczej nowoczesne miary małżeńskiego sukcesu (Doniec, 2001).

M. Sitarczyk i A. Waniewski prowadzili badania nad związkiem empatii z zadowoleniem z małżeństwa. Uzyskane przez tych badaczy wyniki wskazują, że poziom empatii ma pozytywny wpływ na stopień zadowolenia z małżeństwa. Stwierdzono, że osoby najbardziej szczęśliwe w małżeństwie są bardziej empatyczne od osób najmniej szczęśliwych. Zatem im bardziej empatyczna jest osoba, tym ma większą szansę na odczuwanie satysfakcji z życia małżeńskiego.

Zdaniem autorów empatia związana jest z poziomem dojrzałości psychicznej jednostki (Sitarczyk, Waniewska, 2002).

Najbardziej współczesne polskie badania nad jakością małżeństwa prowadził M. Plopa (Plopa, 2002 a, 2002 b, 2005, 2006). Autor zajął się badaniami dotyczącymi takich zmiennych mogących wiązać się z jakością związku małżeńskiego wśród małżeństw trwałych i rozwodzących się, jak: motywy zawierania związku małżeńskiego, warunki udanego życia małżeńskiego, ocenę jakości swojego życia małżeńskiego, poczucie koherencji partnerów ze związków małżeńskich o różnej jakości, poczucie sensu życia partnerów ze związków małżeńskich o różnej jakości, hierarchia wartości partnerów ze związków małżeńskich o różnej jakości, style radzenia sobie ze stresem partnerów ze związków małżeńskich o różnej jakości, osobowość partnerów ze związków małżeńskich o różnej jakości w świetle badań kwestionariuszem NEO – FFI, satysfakcja ze związku małżeńskiego w świetle badań kwestionariuszem SNAP, osobowościowe uwarunkowania jakości małżeństwa w świetle badań kwestionariuszem MMPI-2, satysfakcja ze związku małżeńskiego w świetle badań kwestionariuszem R.B. Cattella, religijność personalna małżonków a ich satysfakcja ze związku. Jak wynika z przedstawionych zmiennych, prowadzone badania były bardzo szerokie. Analiza uzyskanych wyników pozwoliła na wyróżnienie wielu czynników wiążących się z jakością małżeństwa. Poniżej przedstawiono wybrane wyniki istotne dla potrzeb tej pracy.

Dane dotyczące motywów wyboru partnera sugerują, że małżonkowie ze związków trwałych wskazywali najczęściej motyw miłości, charakter partnera, potrzebę posiadania kogoś bliskiego, pragnienie posiadania rodziny. Żony zdecydowanie częściej brały pod uwagę charakter partnera, mężowie zaś satysfakcję z podjętego przed ślubem współżycia seksualnego. W małżeństwach rozwodzących się, oprócz wyżej wymienionych motywów, wskazywana jest ciąża. M. Plopa wysuwa stwierdzenie, że motywy zawierania związku małżeńskiego przez partnerów z małżeństw trwałych w większym stopniu dotyczą wartości (miłość, charakter, wspólne zainteresowania), które istotnie mogą sprzyjać prawidłowemu funkcjonowaniu małżeństwa. Te wartości miały mniejsze znaczenie dla partnerów ze związków nieudanych. Częściej też ich małżeństwa były zawierane z powodu ciąży czy presji otoczenia. Dane dotyczące oceny jakości życia małżeńskiego wskazują, że

w małżeństwach trwałych istnieje wysokie podobieństwo ocen jakości życia małżeńskiego w różnych okresach jego trwania. Wśród małżeństw rozwodzących się prawie na każdym poziomie stażowym żony odczuwają istotnie mniejszą satysfakcję z małżeństwa. Ponadto wskaźniki satysfakcji obniżają się u obojga partnerów w miarę powiększania się stażu małżeńskiego. M. Plopa prezentuje ciekawe wyniki badań, dotyczące poczucia koherencji u małżeństw różniących się poziomem odczuwanej satysfakcji z małżeństwa. W związkach dobranych występuje wyższy poziom poczucia koherencji oraz widoczne jest podobieństwo jego poziomu u mężów i żon. W związkach mniej zadowolonych widoczny jest brak podobieństwa: żony prezentują niższe poczucie koherencji niż mężowie (Plopa, 2005).

W innych badaniach tego samego autora małżeństwa były badane Kwestionariuszem Dobranego Małżeństwa (Plopa, 2006). Badane zmienne mogące wiązać się z satysfakcją z małżeństwa to: wiek i staż małżeński, poziom wykształcenia, ocena więzi z rodzicami, standard materialny związku, liczba posiadanych dzieci, płeć, staż małżeński, style radzenia sobie ze stresem, cechy osobowościowe partnerów, poziom doświadczanego stresu. Wśród wielu przeprowadzonych przez autora analiz uzyskano między innymi wyniki sugerujące, że wiek oraz poziom wykształcenia zasadniczo nie wiążą się z odczuwaniem satysfakcji z małżeństwa. Wyniki dotyczące zależności pomiędzy satysfakcją z małżeństwa a oceną więzi z rodzicami wskazują, że wyższy poziom satysfakcji małżeńskiej występuje u córek i synów, którzy oceniają swoje relacje z matkami jako bardzo dobre bądź dobre (relacja z ojcem okazała się nieistotna statystycznie). Istotne statystycznie wyniki otrzymano korelując satysfakcję z małżeństwa ze standardem materialnym. Okazało się, że kobiety odczuwające w sposób wyraźny niedostatek zasobów materialnych, zdecydowanie gorzej oceniają swoje małżeństwo. Mężowie natomiast odczuwają większą satysfakcję ze związku, gdy swój poziom życia materialnego oceniają jako bardzo dobry bądź dobry.

3. Czynniki warunkujące jakość i trwałość związków partnerskich w świetle wybranych wyników zagranicznych badań empirycznych.

Przedstawione powyżej rodzime badania dotyczące jakości związków małżeńskich wskazują – jak to już zostało zauważone wcześniej - na chaos

terminologiczny dotyczący wymiaru funkcjonowania małżeństw w literaturze polskiej. Chaos ten nie jest również obcy literaturze anglojęzycznej. Należy przypomnieć, że badania dotyczące jakości związków mają swoje początki w latach trzydziestych i czterdziestych ubiegłego stulecia w Stanach Zjednoczonych. Bardzo popularna do drugiej połowy lat siedemdziesiątych była koncepcja przystosowania małżeńskiego (marital adjustment), która miała swoje korzenie w badaniach Hamiltona (za: Spanier, 1979) i była intensywnie rozwijana przez jednego z najbardziej znanych badaczy jakości małżeńskiej G. Spaniera. Autor ten stworzył do tego celu Skalę Przystosowania Diadycznego (DAS), która służyła do szacowania jakości małżeństw i par kohabitacyjnych (Spanier, 1979). W kolejnych pracach dotyczących funkcjonowania związków Spanier i Lewis doprowadzają do powszechnego uznania pojęcia „jakość małżeńska” (marital quality) jako wielowymiarowego pojęcia unifikującego wszystkie pozostałe. Mamy więc do czynienia z ewolucją modelu przystosowania w model jakości (Spanier, Lewis 1980).

Poza różnorodnością definicji jakości związku i wielością pojęć pokrewnych, problemy z badaniem tego zjawiska wiązały się na przykład z jego wieloaspektowym charakterem. R. Norton podkreśla, że podstawowym osiągnięciem w badaniach nad jakością jest uwzględnienie faktu wielowymiarowości tego zjawiska i stwierdzenie, że nie może być ono opisywane za pomocą jednorodnej w swych charakterze zmiennej. Innym problemem jest trudność w jednoznacznym określeniu, jakie czynniki wpływają na jakość, a jakie stanowią jej składową. Zdaniem Nortona w przypadku komunikacji, nie jest jasne czy stanowi ona czynnik, który wpływa na jakość, czy też jej składową (Norton, 1983).

Poniżej zostały przedstawione wybrane zachodnie badania nad jakością związku, które wskazują na różnorodność wzajemnych powiązań między badanymi zmiennymi i wielość poruszanych aspektów dotyczących jakości relacji.

Uwaga badaczy koncentrowała się często na zmianach w funkcjonowaniu małżeństw na przestrzeni dłuższego okresu czasu. Badania takie dawały również możliwość określenia zmian w małżeńskiej jakości. P. R. Amato, D. R. Johnson, A. Booth, S. J. Rogers wykorzystali dane z dwóch narodowych amerykańskich badań dotyczących małżeństwa z roku 1980 i 2000, aby zbadać jak zmieniła się jakość małżeństwa amerykańskiego w przeciągu dwudziestu lat (Amato, Johnson, Booth,

Rogers, 2003). Z przeprowadzonych analiz wynika, że szczęście małżeńskie i podatność na rozwód nieznacznie uległo zmianie między 1980 a 2000 rokiem. Znacząco przekształciły się interakcje w małżeństwie – zwiększyła się małżeńska heterogamia, przedmałżeńska kohabitacja, praca zawodowa kobiet (można to łączyć zdaniem badaczy z obniżeniem jakości małżeństw). Natomiast wyższy status materialny, równość w podejmowaniu decyzji przez kobiety i mężczyzn, nietradycyjna postawa wobec ról płciowych sprzyja wysokiej jakości związków małżeńskich. Zwiększenie zaangażowania mężów w prace domowe obniża jakość małżeństwa w odczuciu mężów, natomiast podnosi w odczuciu żon.

D. R. Johnson, T. O. Amoloza, A. Booth podjęli się badania zmian w jakości małżeńskiej w trakcie trwania związku. Ponieważ dynamika jakości małżeństwa jest w dużej mierze nieznana, autorzy ci postawili za cel badawczy ustalenie wskaźników pomocnych w zrozumieniu natury i prawidłowości zmian w jakości małżeńskiej. Trzy razy w ośmioletnim przedziale przeprowadzili próbę na zamężnych osobach. Wyniki analiz wskazały, iż jakość małżeństwa jest zjawiskiem stabilnym. Badacze stwierdzili, że jakość małżeńska jest własnością konkretnej diady. Nie jest możliwe, żeby pojedyncza osoba mogła przenieść jakość z jednego związku na kolejny. Badacze ci twierdzą, że pomimo ogromnych zmian w wizerunku i strukturze współczesnej rodziny, jakość małżeńska jest czymś trwałym (Johnson, Amoloza, Booth, 1992).

G. R. Lee badał małżeńską satysfakcję w okresie późnej dorosłości. Bazę teoretyczną stanowiła teoria przeciążenia roli. Według autora w okresie późnej dorosłości maleją oczekiwania ze strony innych osób spoza diady małżeńskiej, z domu odchodzą dzieci, co stanowi o wyższym poziomie satysfakcji małżeńskiej. Z drugiej strony w wielu przypadkach ludzie starsi tracą wsparcie osób najbliższych, co w znacznym stopniu może wpłynąć na obniżenie satysfakcji z małżeństwa (Lee, 1988).

Badacze analizowali również problematykę związku jakości małżeńskiej z innymi zmiennymi istotnymi dla jakości życia jednostki. S. J. Rogers, D. C. May użyli danych z 12-letnich badań na narodowej reprezentatywnej próbie zamężnych osób, aby zbadać zależność pomiędzy jakością małżeństwa a satysfakcją z pracy (Rogers, May, 2003). Uzyskane wyniki wskazują, że jakość małżeństwa i satysfakcja z pracy są wzajemnie powiązane w długim okresie czasu. Szczególnie silne zależności

dotyczą zmian w satysfakcji z pracy, gdy zmienia się jakość związku. Wzrost satysfakcji z małżeństwa wiąże się ze wzrostem satysfakcji z pracy, a wzrost niezgody małżeńskiej łączy się ze spadkiem satysfakcji z pracy. Procesy te przebiegają podobnie zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn. Wyniki te są szczególnie ważne w kontekście tematu tej pracy, ponieważ wynika z nich, że jakość małżeństwa może wpływać na inne ważne elementy życia, również zawodowego. Potwierdza to zasadność zajmowania się problematyką jakości związków nauczycieli, gdyż satysfakcja ze wspólnego życia pary może rzutować na pracę zawodową partnerów.

Inna grupa badań dotyczyła uwarunkowań małżeńskiej jakości. Najczęściej badaną zmienną była przedmałżeńska kohabitacja i jej wpływ na jakość i trwałość późniejszego małżeństwa. J. H. Larson i T. B. Holman przedstawili przegląd badań dotyczących przedmałżeńskich czynników związanych z późniejszą małżeńską jakością i trwałością pierwszych małżeństw (Larson, Holman, 1994). Analizowali oni badania opublikowane w profesjonalnej literaturze książkowej i specjalistycznych czasopismach naukowych. Jakość małżeństwa rozumeli oni jako subiektywną ocenę relacji partnerskiej. Trwałość małżeńską definiowali jako status małżeństwa (np. w separacji, po rozwodzie). Spośród wielu omawianych przez autorów czynników najistotniejsze znaczenie dla potrzeb tej pracy ma wpływ przedmałżeńskiej kohabitacji na małżeństwo. Według cytowanych autorów istnieją silne dowody, że późniejsze małżeństwa kohabitantów są mniej satysfakcjonujące i mniej stabilne niż osób, które nie tworzyły związku kohabitacyjnego przed zawarciem małżeństwa (por. Balakrishnan, Rao, Lapierre - Adamczyk, & Krotki, 1987, Bennett, Blac, & Bloom, 1988, DeMaris & Leslie, 1984, Janus & Janus, 1993, Trussell & Rao, 1989; za: J. H. Larson, T. B. Holman 1994).

C. M. Kamp Dush, C.L. Cohan, P. R. Amato badali związek pomiędzy przedmałżeńską kohabitacją a późniejszymi małżeńskimi dysfunkcjami. Grupa badawcza liczyła 1425 badanych wywodzących się spośród dwóch grup ze Stanów Zjednoczonych. Pierwsza z badanych grup to osoby wchodzące w związek małżeński w latach 1964 – 1980 (kiedy kohabitacja była mniej popularna) i osoby wchodzące w związek małżeński w latach 1981 – 1987 (kiedy kohabitacja była znacznie bardziej powszechna). Z przeprowadzonych analiz wynika, że związki małżeńskie badanych z obu grup, którzy byli w związkach kohabitacyjnych przed

zawarciem małżeństwa, charakteryzowały się niższą jakością i niższą stabilnością (Kamp Dush, Cohan, Amato, 2003).

E. Thomson, U. Colella dokonali analizy danych z przeprowadzonych w latach 1987 – 1988 Narodowych Badań Rodzin i Gospodarstw Domowych w Stanach Zjednoczonych pod kątem wpływu przedmałżeńskiej kohabitacji na trwałość małżeństwa. Autorzy ci doszli do wniosku, że pary, które kohabitowały przed zawarciem małżeństwa, charakteryzują się niższą jakością małżeństwa, niższym zaufaniem do instytucji małżeństwa i większym prawdopodobieństwem rozwodu niż pary niebędące wcześniej w związku kohabitacyjnym. Zależności te są tym silniejsze, im dłużej obecni małżonkowie byli w związku kohabitacyjnym (Thomson, Colella, 1992)

N. G. Bennett, A. K. Blanc, D. E. Bloom, badali związek pomiędzy przedmałżeńską kohabitacją a późniejszą trwałością małżeństw. Rezultaty ich analiz wskazują, że kobiety, które kohabitowały przed zawarciem małżeństwa, mają prawie 80% wyższy wskaźnik możliwości rozpadu małżeństwa niż te, które nie były w związkach kohabitacyjnych. Kobiety, które kohabitowały w ciągu trzech lat przed małżeństwem, mają 50% wyższy wskaźnik możliwości rozpadu małżeństwa niż kobiety, które kohabitowały krótszy okres czasu. Badacze znaleźli więc zależność nie tylko pomiędzy przedmałżeńską kohabitacją a trwałością małżeństwa, lecz również pomiędzy długością okresu kohabitacji a trwałością małżeństwa (Bennett, Blanc, Bloom, 1988).

H. Bee analizując wyniki badań dotyczących wpływu przedmałżeńskiej kohabitacji na jakość i trwałość późniejszych małżeństw kohabitantów dochodzi do wniosku, że najbardziej prawdopodobnym wyjaśnieniem tych korelacji jest nie to, że wspólne pożycie przed ślubem „psuje” ludzi tak, że już nie są zdolni wytrwać w małżeństwie, lecz, że dorośli decydujący się na mieszkanie w związku nieformalnym różnią się pod względem systematycznym w wielu istotnych aspektach od ludzi, którzy nie biorą pod uwagę takiej opcji. Autorka cytuje badania DeMaris i Leslie z 1984 roku, z których wynika, że decydujący się na wspólne zamieszkanie nie wykazują silnych skłonności do wypełniania tradycyjnych ról płciowych, rzadziej uczestniczą w obrzędach religijnych i rzadziej zgadzają się z tym, że należy wytrwać w małżeństwie bez względu na to, jakie ono jest. Osoby rezygnujące z zamieszkania

w związku nieformalnym prezentują bardziej tradycyjne poglądy. Z tego wynika, że różnice w stabilności małżeństwa między osobami zamieszkującymi razem przed ślubem a tymi, którzy z tego rezygnują, są sprawą autoselekcji, a nie wynikają ze sprawczych procesów, które można by przypisać samej sytuacji wspólnego zamieszkiwania. Autorka cytuje również badania Schoen z 1992, z których wynika, że czynniki negatywnie skorelowane ze wspólnym zamieszkiwaniem przed ślubem zanikają w ostatnich grupach pokoleniowych i zanikły całkowicie w grupie urodzonej pomiędzy 1953 a 1957 rokiem. Zdaniem Bee praktyka wspólnego zamieszkiwania przed ślubem jest coraz powszechniejsza w ostatnich pokoleniach, a jej widoczny negatywny wpływ zanika (Bee, 2004).

Odmienny pogląd na przedmałżeńską kohabitację, a korespondujący ze zdaniem H. Bee, prezentują A. DeMaris i W. MacDonald. Badacze ci zajmowali się związkiem zachodzącym pomiędzy przedmałżeńską kohabitacją i brakiem stabilności małżeństwa. Ich analizy miały na celu sprawdzenie czy niestabilność małżeństwa zaczyna się przedmałżeńską kohabitacją, czy też wynika z większej niekonwencjonalności poglądów rodzinnych kohabitantów. Z ustaleń autorów wynika, że kohabitacja jest bardziej atrakcyjna dla osób nigdy niezamężnych, które są bardziej niekonwencjonalne w swoich postawach wobec zachowań seksualnych oraz dla kobiet, które są bardziej niekonwencjonalne w swoich postawach wobec samotnego macierzyństwa i małżeńskiej trwałości. Jednakże z drugiej strony kohabitacja dotyczy również mężczyzn, którzy mają bardziej konwencjonalne podejście do rodzicielskich obowiązków i kobiet, które skłaniają się ku tradycyjnemu rodzinnemu stylowi życia. Z przeprowadzonych przez badaczy analiz wynika, że wyłącznie seryjna kohabitacja znacząco wiąże się z nietrwałością małżeństwa. Uzyskane przez wspomnianych autorów wyniki badań są ciekawe i kontrowersyjne, gdyż większość opracowań naukowych dowodzi negatywnego wpływu przedmałżeńskiej kohabitacji na trwałość późniejszych małżeństw (DeMaris, MacDonald, 1993).

Pojawiają się również badania łączące problematykę z zakresu seksuologii z jakością relacji. R. M. Cate, E. Long, J. J. Angera, K. K. Draper prowadzili badania nad rozwojem relacji partnerskich wśród 447 studentów kolegi. Dokonali oni analizy wpływu pierwszego przedmałżeńskiego stosunku seksualnego na rozwój relacji

partnerskiej. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na to, że inicjacja seksualna przed ślubem może mieć zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje dla związku. Jeżeli pierwszy stosunek seksualny z partnerem był dla obu stron satysfakcjonujący, to oboje partnerzy twierdzili, że wpłynął on pozytywnie na rozwój ich relacji. Również osoby, które tworzyły związek o wysokiej jakości (czyli związek oparty na miłości, silnym związku uczuciowym, rozmawiali o seksualności) i traktowali pierwszy stosunek jako pozytywne wydarzenie, to zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn inicjacja seksualna była ważna dla rozwoju ich pozytywnej relacji partnerskiej. Jeżeli jednak kobiety czuły presję do podjęcia inicjacji seksualnej, związek partnerski rozwijał się negatywnie, a jakość relacji partnerskiej obniżała się. Zdaniem autorów jakość związku przed zawarciem małżeństwa i charakter wzajemnych relacji między partnerami przed ślubem jest dobrym wskaźnikiem jakości ich późniejszego wspólnego życia (Cate, Long, Angera, Draper, 1993).

ZAKOŃCZENIE

W obliczu zmieniających się warunków społeczno – kulturowych nastąpił w Polsce znaczący wzrost liczby rozwodów. Ewolucji podlegają wymagania i oczekiwania wobec związku partnerskiego oraz powstają nowe standardy pełnionych ról. Wpłynęło to na powstanie alternatywnych wobec małżeństwa form życia pary. Znacznie rozpowszechniły się związki kohabitacyjne oraz zmienił się wizerunek małżeństwa, które coraz mniej przypomina swój tradycyjny pierwowzór (Duch-Krzystoszek, 1999; Słany 2001, 2002). Właśnie ze względu na te obserwowane przemiany, istotnym wydaje się przeanalizowanie czynników mogących wiązać się z jakością i trwałością relacji związków partnerskich. W tym opracowaniu dokonano przeglądu istniejących definicji pojęć związanych z jakością życia pary. Jako podstawowy wymiar funkcjonowania związków uznano za Spanierem i Lewisem „jakość małżeńską” (marital quality) jako wielowymiarowe pojęcie unifikujące wszystkie pozostałe (Spanier, Lewis 1980). Przedstawiono także czynniki warunkujące jakość i trwałość związków partnerskich w świetle wyników polskich i zagranicznych badań empirycznych.

BIBLIOGRAFIA

- Adamski, F. (1984). Socjologia małżeństwa i rodziny. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Amato, P. R., Johanson, D. R., Booth, A., Rogers, S. J. (2003). Continuity and Change in Marital Quality Between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 65.
- Bakiera, L., Marcinkowska, (1998). Niektóre czynniki zagrażające trwałości małżeństwa i rodziny. *Forum Psychologiczne*, 2, (s. 181-202).
- Bee, H. (2004). Psychologia rozwoju człowieka. Poznań: Zysk i S-ka.
- Bennett, N. G., Blanc, A. K., Bloom, D. E. (1988). Link Between Premarital Cohabitation and Subsequent Marital Stability. *American Sociological Review*, 53, (s. 127 – 138).
- Braun – Gałkowska, M. (1976). Psychospołeczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie. *Rocznik Nauk Społecznych*, t. 4, (s. 209 – 236).
- Braun – Gałkowska, M. (1985). Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie. Wyd. 2. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Braun – Gałkowska, M. (1992). Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Cate, R. M., Long, E., Angera, J. J., Draper, K. K. (1993). Sexual Intercourse and Relationship Development. *Family Relations*, 4, (s. 158 – 164).
- Doniec, R. (2001). Rodzina wielkiego miasta. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- DeMaris, A., MacDonald, W. (1993). Premarital Cohabitation and Marital Instability: A Test of the Unconventionality Hypothesis. *Journal of the Marriage and the Family* 55, (s. 399 – 407).
- Duch – Krzysztosek, D. (1999). Małżeństwo, seks, prokreacja. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Fincham, F. D., Bradbury, T. N. (1987). The Assessment of Marital Quality: A Reevaluation. *Journal of the Marriage and the Family* 49, s. 797 – 809.

-
- Fincham, F. D., Linfield, K. J. (1997). A New Look at Marital Quality: Can Spouses Feel Positive and Negative About Their Marriage? *Journal of Family Psychology*. Vol. 11, No. 4.
 - Foremniak, I. (2004). Satysfakcja seksualna w małżeństwie. Rozważania teoretyczne. *Małżeństwo i Rodzina*, t. III, nr 1.
 - Foremniak, I. (2004). Satysfakcja seksualna w małżeństwie. Problematyka badań własnych. *Małżeństwo i Rodzina*, t. III, nr 2.
 - Gałkowska, A. (1999). Percepcja powodzenia małżeństw rodziców a społeczny obraz siebie ich dorosłych dzieci. Lublin: Towarzystwo Naukowe Uniwersytetu Lubelskiego.
 - Glenn, N. D. (1990). Quantitative Research on Marital Quality in the 1980s: A Critical Review. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 52.
 - Goryniak, M. (2002). Specyficzne problemy par żyjących w związkach kohabitacyjnych. Wskazania do terapii. W: L. Gapik, A. Woźniak (red.), *Postępy psychoterapii. Problemy małżeństwa i rodziny*, t. IV, Poznań: Wydawnictwo: P. W. „INTERFUND”
 - Harper, J. M., Schaalje, B. G., Sandberg, J. G. (2000). Daily Hassles, Intimacy, and Marital Quality in Later Life Marriages. *The American Journal of Family Therapy*, Vol. 28.
 - Harwas – Napierała, B. (2002). Niektóre czynniki zaburzające relacje między małżonkami. W: L. Gapik, A. Woźniak (red.) *Postępy psychoterapii. Problemy małżeństwa i rodziny*, t. IV, Poznań: Wydawnictwo: P. W. „INTERFUND”
 - Helms – Erikson, H. (2001). Marital Quality Ten Years After the Transition to Parenthood: Implications of the Timing of Parenthood and the Division of Housework. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 63.
 - Hoffman L. W., Manis J. D., (1978) Influences of children on marital interaction and parental satisfactions and dissatisfactions. W: R. M. Lerner, G. B. Spanier (red.), *Child influences on marital and family interaction* New York: Academic Press, (s. 165 – 213).
 - Huges, D., Galinsky, E., Morris, A. (1992). The Effects of Job Characteristics on Marital Quality: Specifying Linking Mechanisms. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 54.

-
- Janicka, I., Niebrzydowski, L. (1994). Psychologia małżeństwa. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
 - Janiszewska, L. (1986). Sukces małżeńskie w rodzinach marynarzy. Warszawa – Poznań: Studium Socjologiczne PAN.
 - Johnson, D. R., Amoloza, T. O., Booth, A. (1992). Stability and Developmental Change in Marital Quality: A Three-Wave Panel Analysis. *Journal of the Marriage and the Family*. 54 (s. 582 – 594).
 - Kamp Dush, C. M., Cohan, C.L., Amato, P. R. (2003). The Relationship Between Cohabitation and Marital Quality and Stability: Change Across Cohords? *Journal of Marriage and Family*. 65 (s. 539 – 549).
 - Karney, B. R., Bradbury, T. N. (1995). The Longitudinal Course of Marital Quality and Stability: A Review of Theory, Method, and Research. *Psychological Bulletin*, Vol. 118, No 1.
 - Kurdek, L. A. (1998). The Nature and Predictors of the Trajectory of Change in Marital Quality Over the First 4 Years of Marriage for First – Married Husbands and Wives. *Journal of Family Psychology*. Vol. 12, No. 4.
 - Kwak, A. (1994). Rodzina i jej przemiany. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
 - Kwak, A. (1995). Niezamężna kohabitacja, jako zjawisko społeczne. *Studia Socjologiczne*. 3 / 4, (s. 141 - 156).
 - Kwak, A. (2005). Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „ŻAK”.
 - Larson, J. H., Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations*. Vol. 43.
 - Lee, G. R. (1988). Marital satisfaction in Later Life: The Effects of Nonmarital Roles: *Journal of the Marriage and the Family* 50 (s. 775 – 783).
 - Niebrzydowski, L. (1988). Poziom otwartości współmałżonków a poczucie więzi małżeńskiej. W: Rodzina jako system interakcji. Lublin.
 - Niebrzydowski, L. (1988a). Rola otwartości w małżeństwie i rodzinie. W: Z. Tyszka (red.) *Badania nad rodziną a praktyka społeczna*. Bydgoszcz.
 - Norton, R. (1983). Measuring Marital Quality: A Critical Look at the Dependent Variable: *Journal of the Marriage and the Family* (s. 141 – 151).

- Plopa, M. (2002a). Doświadczenie intymności a satysfakcja z małżeństwa. *Małżeństwo i Rodzina*, t. III, nr 3.
- Plopa, M. (2002b). Z badań nad podmiotowymi uwarunkowaniami powodzenia i dezintegracji związków małżeńskich. W: L. Gapik, A. Woźniak (red.) *Postępy psychoterapii. Problemy małżeństwa i rodziny*, t. IV, Poznań: Wydawnictwo: P. W. „INTERFUND”
- Plopa, M. (2005). *Psychologia rodziny. Teoria i badania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Plopa, M. (2006). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Rogers, S. J., May, D. C. (2003). Spillover Between Marital Quality and Job Satisfaction: Long-Term Patterns and Gender Differences: *Journal of the Marriage and the Family* 65 (s. 482 – 495).
- Rostowski J. (1986). Znaczenie problematyki osobowości partnerów w badaniach nad małżeństwem., W: M. Ziemska (red.) *Społeczne konsekwencje integracji i dezintegracji rodziny*. Warszawa: PWN.
- Rostowski J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN
- Ryś, M. (1994). Jakość i trwałość małżeństwa: propozycja skali. *Problemy Rodziny*, t. XXXIV, nr 3.
- Ryś, M. (1996). Jakość małżeństwa a komunikowanie się małżonków i sposoby rozwiązywania wzajemnych konfliktów. *Problemy Rodziny*, t. XXXVI, nr 5.
- Ryś, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Sabatelli, R. M. (1988). Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments: *Journal of the Marriage and the Family* 50 (s. 891 – 915).
- Sitarczyk, M., Waniewski, A. (2002). Empatia a zadowolenie z małżeństwa. *Małżeństwo i Rodzina* nr 3, rok 1, s. 31 – 37.
- Slany, K. (1994). Związki konsensualne – nowa forma małżeństw? *Problemy Rodziny*, t. XXXIV, nr 3.

- Slany, K. (2002). Alternatywne formy życia małżeńsko – rodzinnego w ponowoczesnym świecie. Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads: Journal of the Marriage and the Family (s. 15 – 28).
- Spanier, G. B., Lewis, R. A. (1980). Marital Quality: a Review of the Seventies: Journal of the Marriage and the Family (s. 825 – 839).
- Thomson, E., Colella, U. (1992). Cohabitation and Marital Stability: Quality or Commitment?: Journal of the Marriage and the Family, 54 (s. 259 – 267).
- Trost, J. (1977). Niezalegalizowane współżycie pary – nowa postać dawnej tradycji. Problemy Rodziny, 2, s. 8 – 19.
- Trawińska, M. (1977). Bariery małżeńskiego sukcesu. Warszawa: KIW.
- Tyszka, Z. (1979). Socjologia rodziny. Warszawa.